

ખંડ-૪
અંક-૮
ઓગસ્ટ ૨૦૧૮

કૃષિ ઉત્પાદન અને

બજાર દર્શન

કૃષિ ઉદ્ય...

અધ્યક્ષ:
પ્રો. શિરીષ આર. કુલકર્ણી

માનનીય સલાહકાર :
ડૉ. મહેશ પાઠક

મુખ્ય સંપાદક :
ડૉ. એસ. એસ. કલમકર

સહસંપાદક :
ડૉ. એચ. પી. ત્રિવેદી
ડૉ. ડી. જે. ચૌહાણ

સંપાદક :
ડૉ. હેમંત શર્મા

વિષય સંપાદક :
ડૉ. એસ. આર. ભૈયા
ડૉ. વિજય એસ. જરીવાલા
શ્રી મનિષ મકવાણા

પ્રસાર પ્રભારી :
શ્રી દીપ કે. પટેલ

પ્રકાશક :
એગ્રો ઈકોનોમિક રિસર્ચ સેન્ટર,
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી,
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦
આણંદ, ગુજરાત

E-mail: director.aerc@gmail.com
website: www.aercspu.ac.in

કેબિનેટે ૨૦૧૮-૧૯ની ખરીફ પાક ઋતુ માટે લઘુત્તમ ટેકાના ભાવમાં વધારો કર્યો...

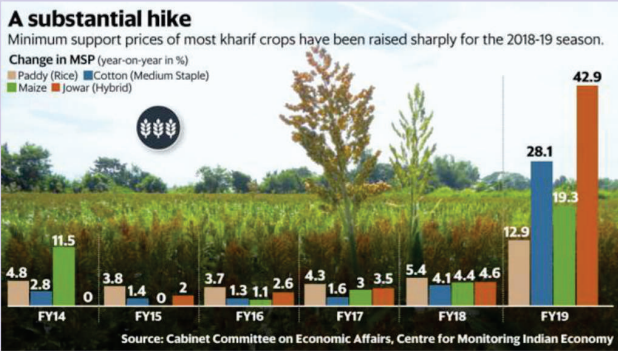
ખેડૂતોની આવક વધારવાને પ્રોત્સાહન આપતા વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદીની અધ્યક્ષતામાં મળેલી આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ કમિટિએ ૨૦૧૮-૧૯ની ખરીફ ઋતુ માટે પાકોના લઘુત્તમ ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) વધારો કરવાની મંજૂરી આપી દીધી છે. આર્થિક બાબતોની કેબિનેટ કમિટિ દ્વારા લેવાયેલ આ એક ઐતિહાસિક નિર્ણય છે કે જે કેન્દ્રીય અંદાજપત્ર ૨૦૧૮-૧૯માં કરવામાં આવેલ જાહેરાત મુજબ ખેડૂતોને તેમના ઉત્પાદન ખર્ચના દોઢ ગણા ભાવો એટલે કે ૧૫૦ ટકા જેટલા ભાવો મળવા જોઈએ તે બાબતને અનુમોદન આપે છે. કૃષિ ખર્ચ અને મૂલ્ય આયોગ બધા જ ખરીફ પાકો માટે લઘુત્તમ ટેકાના ભાવોની (એમએસપી) ભલામણ કરે છે.

૨૦૧૮-૧૯ની ખરીફ ઋતુના પાકો માટે લઘુત્તમ ટેકાના ભાવો (એમએસપી) નીચે મુજબ વધ્યા છે. (રૂ./કિયન્ટલ)

પાક	જાત	૨૦૧૭-૧૮ની ઋતુના ટેકાના ભાવો	૨૦૧૮-૧૯ની ઋતુ માટે ભલામણ કરાયેલ ટેકાના ભાવો	નિરપેક્ષ વધારો	ટકાવારી	ઉત્પાદન ખર્ચની તુલનામાં વળતર*
ડાંગર	સામાન્ય	૧૫૫૦	૧૭૫૦	૨૦૦	૧૨.૯	૫૦.૦૯
	ગ્રેડ-એ	૧૫૯૦	૧૭૭૦	૧૮૦	૧૧.૩૨	૫૧.૮૦
જુવાર	હાઈબ્રીડ	૧૭૦૦	૨૪૩૦	૭૩૦	૪૨.૯૪	૫૦.૦૯
	માલ્ટેડી	૧૭૨૫	૨૪૫૦	૭૨૫	૪૨.૩૦	૫૧.૩૩
બાજરા	-	૧૪૨૫	૧૯૫૦	૫૨૫	૩૬.૮૪	૯૬.૯૭
રાગી	-	૧૯૦૦	૨૮૯૭	૯૯૭	૫૨.૪૭	૫૦.૦૧
મકાઈ	-	૧૪૨૫	૧૭૦૦	૨૭૫	૧૯.૩૦	૫૦.૩૧
તુવેર	-	૫૪૫૦	૫૬૭૫	૨૨૫	૪.૧૩	૬૫.૩૬
મગ	-	૫૫૭૫	૬૯૭૫	૧૪૦૦	૨૫.૧૧	૫૦.૦૦
અડદ	-	૫૪૦૦	૫૬૦૦	૨૦૦	૩.૭૦	૬૨.૮૯
મગફળી	-	૪૪૫૦	૪૮૯૦	૪૪૦	૯.૮૯	૫૦.૦૦
સૂરજમુખીબીજ	-	૪૧૦૦	૫૩૮૮	૧૨૮૮	૩૧.૪૨	૫૦.૦૧
સોયાબીન	-	૩૦૫૦	૩૩૯૯	૩૪૯	૧૧.૪૪	૫૦.૦૧
તલ	-	૫૩૦૦	૬૨૪૯	૯૪૯	૧૭.૯૧	૫૦.૦૧
નાઈજરબીજ	-	૪૦૫૦	૫૮૭૭	૧૮૨૭	૪૫.૧૧	૫૦.૦૧
કપાસ	મધ્યમ તાર	૪૦૨૦	૫૧૫૦	૧૧૩૦	૨૮.૧૧	૫૦.૦૧
	લાંબા તાર	૪૩૨૦	૫૪૫૦	૧૧૩૦	૨૬.૧૬	૫૮.૭૫

* બાંહે લીધેલ માનવ શ્રમ, પશુ શ્રમ/મશીનનું બાંહે, બાડા પહે લીધેલ જમીનનું ચૂકવેલ બાંહે, કૃષિ નિષ્ણેષોનો ખર્ચ જેવા કે બિયારણ, ખાતર, સિંચાઈ ખર્ચ, સાધન સામગ્રીનો ઘસારા ખર્ચ, અન્ય ઔપચારિક ખર્ચો અને કુટુંબના માનવ શ્રમના મૂલ્યનો સમાવેશ થાય છે.

કેન્દ્રિય અંદાજપત્ર ૨૦૧૮-૧૯માં એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે ૨૦૨૨ સુધીમાં ખેડૂતોની આવક બમણી કરવાના ઉદ્દેશને પ્રાપ્ત કરવા માટે ખેડૂતોની ઉંચી આવક પેદા કરવા પર વધુ ભાર મૂકવા કૃષિ નીતિઓમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. નાઇઝર બીજમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૧૮૨૭, સૂરજમુખી બીજમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૧૨૮૮ અને કપાસમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૧૧૩૦ લઘુત્તમ ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) અભૂતપૂર્વ વધારો થયો છે. અનાજમાં જોઈએ તો ડાંગરમાં (સામાન્ય) પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૨૦૦, જુવાર (હાઇબ્રીડ) પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૭૩૦ અને રાગીમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૯૯૭ લઘુત્તમ ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) વધારો થયો છે. પાછલા વર્ષની સરખામણીમાં આ વર્ષે રાગીમાં (૫૨.૪૭%), જુવાર હાઇબ્રીડ (૪૨.૯૪%) લઘુત્તમ ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) વધારો થયો છે. કઠોળમાં જોઈએ તો મગ સિવાય તુવેરમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૨૨૫ ટેકાના ભાવોમાં વધારો થયો છે કે જે ખર્ચની સામે ૬૫.૩૬ ટકા વધુ છે, જ્યારે અડદમાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૨૦૦ ટેકાના ભાવોમાં વધારો થયો છે કે જે ખર્ચની સામે ૬૨.૮૯ ટકા વધુ છે કે જે આંતર-પાકભાવની સમાનતા જાળવી રાખે છે. તેવી જ રીતે, બાજરામાં પ્રતિ ક્વિન્ટલ રૂ.૫૨૫ જેટલો ટેકાના ભાવમાં વધારો કર્યો છે જે ખર્ચની સામે ૯૬.૯૭ ટકા વધુ છે.

ભારતમાં કઠોળની ખેતીને પ્રોત્સાહન આપવાથી પોષણ અસમાનતા દૂર થશે, જમીનને નાઇટ્રોજન મળવાથી જમીનની ફળદ્રુપતામાં વધારો કરી શકાશે અને ખેડૂતોને આવકમાં સહાય પૂરી પાડી શકાશે. આમ, કઠોળના વધતાં ટેકાના ભાવો એ ખેડૂતોને કઠોળના વાવેતર વિસ્તારમાં વધારો કરવા માટેનો ભાવ સંકેત છે. આમ, ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) વધારો થવાથી તેલીબિયાંના ઉત્પાદનમાં વધારો થશે, તેમાં ઉત્પાદક મૂડીરોકાણને પ્રોત્સાહન આપશે અને ભારતના ખાદ્યતેલ આયત બીલમાં ઘટાડો કરશે. અનાજના પોષણયુક્ત ટેકાના ભાવોમાં (એમએસપી) વધારો થવાથી તે દેશની પોષણ સુરક્ષામાં વધારો કરશે અને ખેડૂતોને તેના વધુ ભાવો મળશે.

ભારતીય ખાદ્ય નિગમ અને અન્ય રાજ્ય નિયુક્ત એજન્સીઓ અનાજ સહિત અન્ય પોષણયુક્ત અનાજની ખરીદી દ્વારા ખેડૂતોને પોષણક્ષમ ભાવ આપવાનું ચાલું રાખશે. નેશનલ એગ્રીકલ્ચરલ કો-ઓપરેટિવ માર્કેટિંગ ફેડરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (નાફેડ), ભારતીય ખાદ્ય નિગમ (એફસીઆઇ), રમોલ ફાર્મસ એગ્રી-બિઝનેસ કોન્સોર્ટિયમ (એસએફએસી) અને અન્ય નિયુક્ત મધ્યસ્થ એજન્સીઓ કઠોળ અને

તેલીબિયાંની ખરીદી ચાલુ રાખશે. ભારતીય કપાસ નિગમ (સીસીઆઇ) એ કપાસ માટે ભાવ સહાય કામગીરી હાથ ધરવા માટે મધ્યસ્થ નોડલ એજન્સી તરીકે કામ કરશે.

ખરીફ પાક વાવેતર હેઠળનો વિસ્તાર ૩૩૩.૭૬ લાખ હેક્ટરથી વધ્યો...

કઠી જુલાઇ, ૨૦૧૮ ના રોજ કુલ વાવેતર વિસ્તાર ૩૩૩.૭૬ લાખ હેક્ટર થયેલ છે, જે ગયા વર્ષે ૩૮૮.૮૯ લાખ હેક્ટર હતો. અત્રે નોંધવામાં આવે છે કે ૬૭.૨૫ લાખ હેક્ટરમાં ડાંગરનું વાવેતર કરવામાં આવ્યું છે, ૩૩.૬૦ લાખ હેક્ટરમાં કઠોળ, ૫૭.૩૮ લાખ હેક્ટરમાં બરછટ અનાજ, ૬૩.૫૯ લાખ હેક્ટરમાં તેલીબિયાં, ૫૦.૪૪ લાખ હેક્ટરમાં શેરડી અને ૫૪.૬૦ લાખ હેક્ટરમાં કપાસનું વાવેતર કરવામાં આવ્યું છે. આ વર્ષમાં અને છેલ્લાં વર્ષમાં થયેલ વાવેતર વિસ્તારની માહિતી નીચે મુજબ છે.

પાક	૨૦૧૮-૧૯ માં વાવેતર વિસ્તાર (લાખ હેક્ટરમાં)	૨૦૧૭-૧૮ માં વાવેતર વિસ્તાર (લાખ હેક્ટરમાં)
ડાંગર	૬૭.૨૫	૭૯.૦૮
કઠોળ	૩૩.૬૦	૪૧.૬૭
હલકા ઘાન્ય	૫૭.૩૫	૬૬.૨૭
તેલીબિયાં	૬૩.૫૯	૭૩.૪૫
શેરડી	૫૦.૪૪	૪૯.૬૪
શાણ અને મેસ્ટા	૬.૯૩	૬.૯૬
કપાસ	૫૪.૬૦	૭૧.૮૨
કુલ વાવેતર વિસ્તાર	૩૩૩.૭૬	૩૮૮.૮૯

ગુજરાતમાં વરસાદના વિલંબથી ખરીફ વાવેતરમાં વિલંબ....

ગુજરાતમાં વરસાદના વિલંબથી ખરીફ વાવેતર પર તેની અસર જોવા મળી છે, ગુજરાત રાજ્યના કૃષિ વિભાગના જણાવ્યા અનુસાર આ વર્ષે ૮,૬૩,૭૦૭ હેક્ટરમાં વાવેતર કરવામાં આવ્યું છે જે ગયા વર્ષની સરખામણીમાં એક તૃતીયાંશ કરતા પણ ઓછું છે. દક્ષિણ ગુજરાતના પ્રદેશોમાં ખાસ કરીને જ્યાં વધુ વરસાદ છે તેવા ભરુચ, નર્મદા, વલસાડ, તાપી, સુરત, નવસારી અને ડાંગ જિલ્લામાં સામાન્ય વરસાદના ૨૯ ટકા વરસાદ થયેલ છે. સામાન્ય રીતે આ પ્રદેશો ખાગાયત, કઠોળ અને કપાસના વાવેતર માટે હાર્દ સમાન વિસ્તારો છે. આ પ્રદેશમાં ૭૪,૨૦૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં વાવેતર થયેલ છે કે જે ગયા વર્ષે ૨,૮૮,૧૦૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં વાવેતર થયેલ હતું. સૌરાષ્ટ્ર, કર્ણ અને ઉત્તર ગુજરાતના અન્ય પ્રદેશોમાં, સામાન્ય વરસાદની સરખામણીમાં અનુક્રમે ૮ ટકા, ૧.૨ ટકા અને ૧૦.૭૬ ટકા જેટલો જ ઓછો વરસાદ નોંધાયો છે. ખરીફ ઋતુના મુખ્ય બે પાક કપાસ અને મગફળીના વાવેતર હેઠળનો વિસ્તાર ગોકળ ગાયની ઝડપે

પ્રગતિ કરી રહ્યો છે. જ્યારે કપાસનું વાવેતર ૪,૯૨,૯૩૧ હેક્ટર થયું છે, કે જે ગયા વર્ષે આ જ સમયગાળાના વાવેતરની

Rainfall status as on July 8, 2018			
Total rainfall in mm 138.61	Average Rainfall in mm 831	% of the average so far 16.68	Talukas without rains 6
Kharif Sowing status as on July 2, 2018			
Key crops	Kharif 2017	Kharif 2018	% coverage over last year
Paddy	29900	20896	70
Tur	73700	29085	40
Groundnut	746000	149030	20
Soybean	39800	16058	40
Cotton	1267500	492931	39
State total	2586800	863707	33
Sources: State Emergency Operation Centre: Govt. of Gujarat			

સરખામણીમાં ૪૦ ટકા જેટલું જ છે, જ્યારે મગફળીનો વાવેતર વિસ્તાર ૧,૪૯,૦૩૦ હેક્ટર છે, કે જે ગયા વર્ષની સરખામણીમાં ૨૦ ટકા જેટલો જ છે.

વરસાદ વધુ વિલંબ થવાના કિસ્સામાં ખેડૂતો કઠોળ અથવા મસાલા જેવા ટૂંકા ગાળાના પાકો તરફ વળી શકે છે જેમ કે હળદર. ખરીફ પાકની વાવણીનું મહત્વ ધ્યાનમાં લેતાં, આગામી સપ્તાહ ખેડૂતો માટે નિર્ણાયક છે.

રાજસ્થાનમાં ખરીફ-૨૦૧૮ માં ઓછો વાવેતર વિસ્તાર.....

કૃષિ વિભાગ, રાજસ્થાન સરકાર પાસેથી પ્રાપ્ત અહેવાલ અનુસાર, ૧ લી જુલાઈ, ૨૦૧૮ ના રોજ કુલ ૫૫૧૭.૬ હજાર હેક્ટર વિસ્તારમાં વાવેતર થયેલ છે, જે ગયા વર્ષે આ જ સમયગાળામાં ૭૭૭૫.૯ હજાર હેક્ટર વિસ્તારમાં વાવેતર થયેલ હતું. જે ગયા વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર અને આ વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર વચ્ચેનો તફાવત ૨૨૫૦ હજાર હેક્ટર જેટલો છે. એવું નોંધવામાં આવેલ છે કે આ વર્ષે ૩૧.૩ હજાર હેક્ટરમાં ડાંગરનું વાવેતર કરવામાં આવેલ છે, જે પાછલાં વર્ષમાં ૫૪ હજાર હેક્ટર હતું. કઠોળ, તેલીબિયાં અને કપાસ એ ખરીફ પાક છે જે ચાલુ વર્ષમાં ગયા વર્ષની તુલનામાં થોડું ઓછું વાવેતર ધરાવે છે. કઠોળનું વાવેતર ૧૦૩૧.૭ હજાર હેક્ટર થયેલ છે. જે ગયા વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર અને આ વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર વચ્ચેનો તફાવત ૪૮૯.૪ હજાર હેક્ટર જેટલો છે. તેલીબિયાંનું વાવેતર ૮૩૩.૭ હજાર હેક્ટર થયેલ છે, જે

ગયા વર્ષે ૧૦૦૪.૨ હજાર હેક્ટર જેટલું હતું. જે ગયા વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર અને આ વર્ષના વાવેતર વિસ્તાર વચ્ચેનો તફાવત ૧૭૦.૫ હજાર હેક્ટર જેટલો છે. અન્ય પાકમાં બરછટ

Kharif Sowing status as on July 5, 2018 ('000 hac)			
Crop	Area sown in 2018-19	Area sown in 2017-18	Difference
Rice	31.3	54	22.7
Pulses	1031.7	1521.1	489.4
foodgrains	3515.2	4971.3	1456.1
Oilseeds	833.7	1004.2	170.5
Sugarcane	2.3	4.9	2.6
Guar	542.8	1084.5	541.7
Cotton	452	478.7	26.7
other	171.7	232.3	60.6
Total	5517.7	7775.9	2258.2
Sources: Department of agriculture Govt. of Rajasthan, Jaipur			

અનાજ, કપાસ અને ડાંગર ગયા વર્ષના વાવેતરની સરખામણીએ આ વર્ષના વાવેતર વિસ્તારની વચ્ચે અનુક્રમે ૯૬૬.૭, ૨૬.૭ અને ૨૨.૭ હજાર હેક્ટરનો તફાવત ધરાવે છે. અત્યાર સુધીમાં આ વર્ષ અને ગયા વર્ષમાં થયેલ વાવેતર વિસ્તારની માહિતી નીચે મુજબ છે.

શૂન્ય-બજેટ/કુદરતી ખેતી તરફ આગળ વધવા સરકારની રાજ્યોને સલાહ...

૨૦૨૨ સુધીમાં ખેડૂતોની આવકને બમણી કરવાના એક પ્રયાસમાં, સરકારે હવે ખેડૂતોનો ખેતી ખર્ચ ઘટાડવાના હેતુથી શૂન્ય બજેટ-કુદરતી ખેતી તરફ આગળ વધવા માટે રાજ્ય સરકારોને અનુરોધ કર્યો છે, જેનાથી ખેડૂતો માટે નફાના માર્જિનમાં નોંધપાત્ર વધારો થશે. શૂન્ય બજેટ-કુદરતી ખેતી હેઠળ, ખેતીમાં કુદરતી પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે, કે જ્યાં પાકની વૃદ્ધિ અને કાપણીનો ખર્ચ લગભગ શૂન્ય છે. આનો અર્થ એવો થાય છે કે ખેડૂતોને પાકની તંદુરસ્ત વૃદ્ધિ માટે જંતુનાશક દવા અને ખાતરો ખરીદવાની જરૂર નથી. બીજા ઉપચાર અને અન્ય દવાઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા કૃષિ નિક્ષેપો રચાનિક રીતે ગાયનું છાણ ખાતર અને ગૌમૂત સ્વરુપમાં ઉપલબ્ધ છે. તેનાથી ખેડૂતોના ખર્ચમાં ઘટાડો થશે. આ ઉપરાંત તે ભૂગર્ભમાંથી જમીનનું રક્ષણ પણ કરે છે, જે જમીનની ફળદ્રુપતા અને પરિવર્તનશીલ આબોહવાને

સ્થિતિસ્થાપક જાળવી રાખવામાં પણ મદદ કરે છે. નીતિ આયોગના નાયબ ચેરમેન શ્રીરાલવકુમારના જણાવ્યા મુજબ, મોટાભાગના રાજ્યો બે પ્રવર્તમાન યોજનાઓ, પરંપરાગત કૃષિ યોજના અને રાષ્ટ્રીય કૃષિ વિકાસ યોજના હેઠળ શૂન્ય-બજેટ કુદરતી ખેતી (ઝેડબીએનએફ) અપનાવવા માટે સમંત થયા છે. આ પાયલોટ પ્રોજેક્ટ પછી ભારતીય કૃષિ અનુસંધાન પરિષદ (આઇસીએઆર) દ્વારા માન્ય કરવામાં આવશે. ત્યાર બાદ રાજ્યોને સંપૂર્ણપણે શૂન્ય-બજેટ કુદરતી ખેતી (ઝેડબીએનએફ) તરફ વાળવા પરવાનગી આપવામાં આવશે, એવું તેમણે જણાવ્યું હતું. તેમણે વધુ ઉમેરતા જણાવ્યું હતું કે નીતિ આયોગની ભૂમિકા શ્રેષ્ઠ પ્રચારોને ઓળખવા, તેમને માન્યતા આપવી અને રાજ્યોને સ્વીકારવા માટે જણાવવાની છે. નીતિ આયોગના સભ્ય (કૃષિ) શ્રીરમેશ ચંદે જણાવ્યું હતું કે જો આપણે હરિયાણા ક્રાંતિથી સદાબહાર ક્રાંતિ તરફ જવા માંગતા હોઈએ આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે. કર્ણાટક, આન્ધ્ર પ્રદેશ અને હિમાચલ પ્રદેશ જેવા રાજ્યોએ પહેલેથી જ પાંચ લાખથી વધુ ખેડૂતોને સામેલ કરીને શૂન્ય-બજેટ કુદરતી ખેતી (ઝેડબીએનએફ) શરૂ કરી દીધી છે.

૨૦૧૧-૨૦૧૬ વચ્ચે પશુધન ઉત્પાદનોના મૂલ્યમાં સૌથી ઝડપી વૃદ્ધિ : સીએસઓ

દેશના ઘણાં બધા ભાગોમાં દૂધના વિક્રમજનક ઉત્પાદનને કારણે ભાવમાં ઘટાડો થવાથી દૂધ ઉત્પાદકોમાં અસંતોષની લાગણી ઉભી થઈ છે. સીએસઓ દ્વારા સતત ભાવે (૨૦૧૧-૧૨), કૃષિ અને સંબંધિત ક્ષેત્રોના (૨૦૧૧-૧૨ થી ૨૦૧૫-૧૬) ઉત્પાદનના મૂલ્યના તાજેતરના રાજ્યવાર અને વસ્તુવાર અંદાજ મુજબ મત્સ્ય ઉદ્યોગ સાથે મળીને, ૨૦૧૧-૧૨ અને ૨૦૧૫-૧૬ વચ્ચે પશુધન ઉત્પાદનમાં લગભગ ૫૬ ટકાનો વધારો થયો છે. તેની સરખામણીએ, તે જ સમયગાળા દરમિયાન જેમાં અનાજ અને બાગાયત પાકોનો સમાવેશ થાય

છે તેવા વ્યાપક કૃષિ ક્ષેત્રોમાં ૧ ટકા ઓછી વૃદ્ધિ થઈ છે. આ ક્ષેત્રમાં માહિતીની સ્વાતંત્ર્યતાના અભાવે તે સતત ભાવો પર, પશુધન અને વન્ય પેદાશો સહિત મુખ્ય કૃષિ પેદાશોના ઉત્પાદનમાં એક વલણ દર્શાવે છે. કૃષિ પાકોમાં, ફળો અને શાકભાજીના ક્ષેત્રમાં ઉત્પાદન ૨૦૧૧-૧૨ અને ૨૦૧૫-૧૬ વચ્ચે અનાજ, તેલીબિયાં, રેસા અને અન્ય પાકની તુલનામાં ઝડપી ગતિએ વધ્યું હતું. કૃષિ પાકના એકંદર મૂલ્યમાં ફળો અને શાકભાજીનો હિસ્સો પણ ૨૦૧૧-૧૨ અને ૨૦૧૫-૧૬ વચ્ચે ૨૩ ટકાથી વધીને ૨૬ ટકા થવા પામ્યો છે. આ આંકડા દર્શાવે છે કે, કૃષિ અને સંલગ્ન ક્ષેત્રમાં કુલ ઉત્પાદન મૂલ્ય વૃદ્ધિ ૨૦૧૧-૧૨ માં ૧૯૦.૮૧ અબજ ડોલરથી વધીને ૨૦૧૫-૧૬ માં તે ૨૦૭.૦૮ અબજ ડોલર થયું છે.

અત્યારે દેશમાં લગભગ ૧,૫૦,૦૦૦ ટન સ્કીમ મિલ્ક પાવડરનો જથ્થો છે, જે ઓક્ટોબર મહિનાથી શરૂ થતી ફ્લશ સિઝન પહેલાં તેની નિકાસ કરવાની જરૂર છે અન્યથા ભાવો નીચા જઈ શકે છે. જો કે સરકારે સ્કીમ મિલ્ક પાવડરની (SMP) નિકાસ કરવા માટે ૧૦ ટકા સબસિડીની જાહેરાત કરી છે. ખેડૂતોએ જણાવ્યું કે આ સબસિડીની જાહેરાત અતિશય અપૂરતી છે, કારણ કે આંતરરાષ્ટ્રીય ભાવો વધુ ગગડી/નીચા ગયા છે.

રિસર્ચ ફર્મ ઇન્ડિયા રેટિંગ્સે જણાવ્યું હતું કે તાજેતરની મહા પરની આયાત જકાત વધારો કરવાની અને દૂધમાં ખેડૂતોને સબસિડી આપવાની નીતિ ડેરી ક્ષેત્રને થોડી ઘણી રાહત આપશે અને જ્યાં સુધી એસએમપી અને કેસીન માટેનું વૈશ્વિક બજાર ફરી શરૂ ન થાય ત્યાં સુધી આ ક્ષેત્ર ઉંચી સ્કીમ મિલ્ક પાવડર (SMP) ઇન્વેન્ટરી અને નીચી કિંમતના દબાણ હેઠળ રહેશે.

કૃષિ અને સંલગ્ન ક્ષેત્રના ઉત્પાદનનું મૂલ્ય-અબજ રૂપિયામાં (૨૦૧૧-૧૨ ના સતત ભાવો)

સંલગ્ન ક્ષેત્ર	૨૦૧૧-૧૨	૨૦૧૨-૧૩	૨૦૧૩-૧૪	૨૦૧૪-૧૫	૨૦૧૫-૧૬
તમામ કૃષિ પાકો	૧૧૯૧૫	૧૧૯૮૬	૧૨૫૭૧	૧૨૨૮૦	૧૨૦૩૧
પશુ ઉત્પાદનો	૪૮૭૮	૫૦૮૧	૫૩૧૦	૫૬૨૦	૫૯૭૦
જંગલ ઉત્પાદનો	૧૪૮૭	૧૪૯૧	૧૫૭૭	૧૬૧૨	૧૬૩૯
મત્સ્ય ઉત્પાદનો	૮૦૧	૮૩૯	૮૯૯	૯૬૬	૧૦૬૮
કુલ	૧૯૦૮૧	૧૯૩૯૭	૨૦૩૫૭	૨૦૪૭૯	૨૦૭૦૮

સંદર્ભ: સીએસઓ

Book Post

To,

From:

Agro-Economic Research Centre

For the states of Gujarat and Rajasthan

(Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Govt. of India)

H.M. Patel Institute of Rural Development,

Opp. Nanadalaya Temple, Post Box No. 24,

Sardar Patel University

Vallabh Vidyanagar 388120, Anand, Gujarat

Ph.No. +91-2692-230106, 230799, Fax- +91-2692-233106

E-mail : director.aerc@gmail.com

Website: www.aercspu.ac.in

Acknowledged the information used/taken from the public domain

Uni. Press